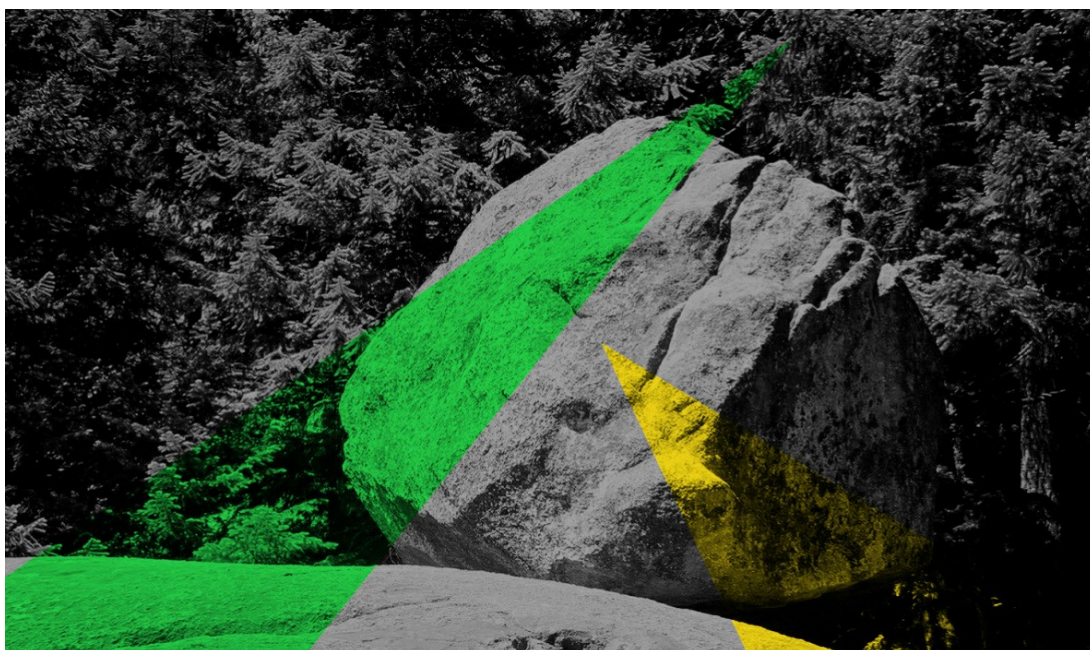

L'any que va caure la roca: la ruralitat esclafada

LLIBRES / NARRATIVA / 23 FEBRER, 2021

Un grup de joves d'un poble petit de muntanya del Pallars Jussà decideix d'anar-se a esbargir a la discoteca de la Pobla un dissabte al vespre. Tots ells tenen en comú que són els qui hauran de menar llurs respectives cases: són els qui hauran de continuar l'honorabilitat de la família a través de portar amb succés les terres. Només així podran continuar de mantenir l'estatus de la casa a la comarca. Els ho cal fer: poc que poden triar. Els ve determinat per l'herència i per l'ambient social. Pels dos determinismes que Narcís Oller havia explorat en les seues novel·les: el determinisme biològic i el determinisme social.

El primer, perquè seria una traïció a llurs avantpassats que s'han esllomat menant la terra i conduint el bestiar. Per tant, són una baula més d'una cadena que no poden trencar, sinó que l'han de continuar de fer rodar. El segon determinisme és l'ambient social que els fa ser hereus. Si no acceptessen continuar amb el negoci de la casa serien molt mal vistos al poble. Així doncs, són un grup de joves que no podran decidir si romandran a la terra o no. Hi hauran de restar amb gana o a desgrat. La pressió social els feia baixar a la Pobla a cercar una noia per a casar-se i que els ajudés a les feines de la casa. No res d'estrany de situar-nos a qualsevol poble rural català sota el jou del franquisme, just quan aquest era a les acaballes. La pagesia tradicional s'hi esfumava. La maquinària substituïa molta mà d'obra i rebentava els preus del mercat. Conrear feixes, feixines i feixancs ja no sortia pus a compte. Només podien grans camps que fossen accessibles amb la maquinària moderna. La pagesia de muntanya era tocada de mort.

Tampoc no podia continuar una pagesia diversificada i amb tendència a l'autosuficiència. Calia una especialització de l'explotació per a «optimitzar els recursos». Tothom somniava en fugir a la ciutat per a trobar una feina més bona i còmoda. En la dualitat de l'èxode rural i el determinisme d'haver de romandre al poble se situa, en definitiva, la novel·la que ens ocupa. És una novel·la que parla de les dificultats de la supervivència de la vida rural i del canvi pregon que va suposar el despoblament dels pobles muntanyesos del nostre país. Tanmateix, no és pas una novel·la que es limiti a ser costumista. Més aviat, no ho és gota. És ambientada en un lloc i un temps que és fàcil de pensar que té objectius costumistes, en què hom plany unes tradicions. Més aviat, per això, és ben bé el contrari. Basteix una narració en què a través d'una feta sorprenent i una trama molt ben trenada enganxa el lector de bon començament. És a dir, té tot allò que una bona novel·la d'entreteniment ha de tenir. Així mateix, poc que és pas una novel·la d'entreteniment i pus, sinó que aconsegueix de barrejar-hi la reflexió sociopolítica. A tall de novel·la d'assaig. Això és, Pep Coll crea contingut d'allò que en dirien per a les masses sense perdre gens ni mica de qualitat literària.

Un dels fets anant bé més sorprenents de la novel·la és la veu narrativa que empra l'autor. El narrador és autodiegètic. Allò que és curiós, per això, és que el narrador no és una sola persona sinó que és un nosaltres. Aqueix nosaltres poc que es construeix a partir de diferents veus. Més aviat, hi trobam una sola veu com si fos la cohesió de les veus de tots els protagonistes. La cohesió de la veu, tanmateix, no ve pas dada d'una colla que no té conflictes i que, per tant, pensen igual o semblant. Justament per aquest motiu és un exercici de virtuosisme per part de Coll d'aconseguir narrar a partir d'una veu comuna, amb to subjectiu, els problemes i les tensions entre els diferents membres. Guaitem-ho: «Ens tiràvem pel cap els antics odis familiars, tot un cabal de rancúnia per les maldats i infàmies comeses al poble durant la República i la Guerra Civil, que s'havien guardat més o menys en secret dins les parets de cada casa». Malgrat tots els secrets i odis entre cases, doncs, hi continua d'haver un nosaltres que és el que fa que puguem parlar d'una comunitat, d'un poble. El narrador, d'altra banda, fa que tinguem la sensació que les fetes que va contant han passat sempre suara. Només al final del llibre ens atalaiarem de quin temps és escrit.

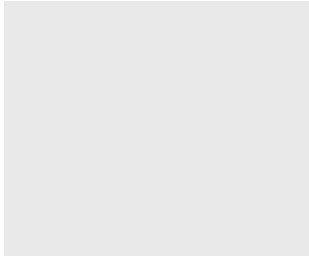
Més enllà de l'art narratiu, és una novel·la interessant ferm pel fet que hem comentat al començament: pensa les causes de «l'esfondrament» de la pagesia a mitjan segle passat. El nou model causà una davallada de la població en àmbit rural. El nou model basava la producció en l'accés de les màquines als llocs de feina. Per a cada feina, hi havia una màquina que la podia fer sense haver de menester la força humana. Això volia dir que no caldria tanta mà d'obra, però sí que caldria, en efecte, una inversió disforja. Les màquines passaven a ser el centre: una mica el post-humanisme de Besnier. A la novel·la, com que ocorre en un espai de temps força eixamplat, podem palpar ben bé els motius d'aqueix desplaçament del centre gravetat. Els protagonistes pensen en el valor que per a llurs avantpassats tenia tota la diversitat al camp. Una olivera al mig d'una feixa on hi podien collir herba feia sentit. Per a ells, per això, no. Això fa que un tractor no hi pugui treballar tan còmode o directament no hi pugui ni entrar. Només quan pensen amb llurs predecessors, doncs, dubten si cal xerracar-les o no. Finalment, es decanten per ajaure-les totes. Totes les feixes les cal pradar per tal que les ovelles puguin péixer més tros. En donar el nedo no es poden pas permetre de tenir clapes sense herba davall l'olivera només per a collir quatre olives per a ca seua. El pensament del camp, doncs —amb pensament vull dir, també, la praxis—, començà de girar totalment al voltant de les màquines. Monocultiu per tal de traure tot el suc a les màquines que els costen un ull de la cara.

D'altra banda, la novel·la tracta un tema també clau per a comprendre més bé les dificultats per a romandre als pobles petits de muntanya: la manca de llibertat afectiva. És prou sabut que als llocs xics hom pateix més encara la pressió social de l'heteronormativat. Els afectes venen dictats per la moral catòlica. Tothom qui surt de la norma és marcat. Per això moltes persones han de fugir a la ciutat —on hom és anònim— per a poder fer lliurement. En tornar al poble i haver de contar llur vida a la ciutat sovint els cal callar o bé versionar allò que fan. Un dels protagonistes tria l'opció de tornar al poble tot cridant als quatre vents com n'és, de mascle alfa, i quina una en fa a la ciutat. La repressió social del desig porta el jove a anar-se'n a viure a la ciutat per a ser una vida anònima més. I que quan no serà anònima en un grup, no haurà pas de portar al darrere la casa on és nascut.

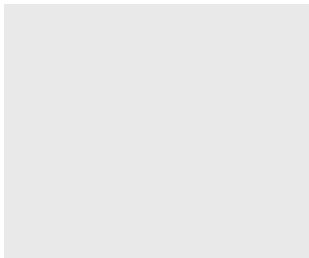
Així doncs, la roca —ja sabreu prou quina roca és quan el llegireu— no és sinó una metàfora d'un món esclafat, tant materialment com culturalment. Coll ens fa pensar en els canvis que hi hagueren, els motius que ho portaren i les coses que encara no han canviat. I el llegim justament ara, en un temps en què un món torna esbucar-se i en ressorgirà, per ventura, un de nou. L'agricultura i ramaderia «tradicional», la que hom practica majoritàriament, pateix una crisi de sostenibilitat, tan econòmica com ecològica; i els joves parteixen dels pobles a la recerca de més llibertat i de poder eixamplar llurs relacions. *L'any que va caure la roca* és, en definitiva, un llibre que ens fa pensar, a partir del passat, el nostre present. Que cap roca no torni esclafar els nostres pobles!

(Espinelves, 1998). Actualment, fa de vaquer i eguasser a Llesp (Ribagorça). Ha estudiat Llengua i Literatura Catalanes a la Universitat de les Illes Balears. Ha publicat sobre Lluís Solà a *Reduccions*. Ha fet recitals poètics i ha treballat, sobretot, al camp i al bosc.

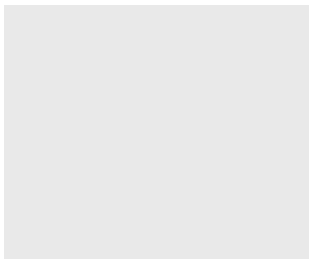
Articles relacionats

Salvatge foc

Serés i la casa del demiürg

L'exotisme nostrat de tres Hotels Serrahima

[Llibres](#)
[Cultura](#)
[Nosaltres](#)
[Contacte](#)

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

Amb el suport de l'Ajuntament de
Barcelona (ICUB, 2019)

